

РОЗДІЛ 4 ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 811.111'373,46:791

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.28.2.23>

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕКСТІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

PROBLEMS OF TRANSLATING ECONOMIC TEXTS FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN

Білогорка Л.В.,

*orcid.org/0000-0002-1930-0818**викладач кафедри іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій
Західноукраїнського національного університету*

Стаття присвячена проблемам перекладу економічних текстів з англійської мови на українську, а також аналізу труднощів, з якими стикаються перекладачі, працюючи з англійськими економічними текстами. Актуальність дослідження обумовлена зростаючою потребою у вивченні особливостей перекладу українською мовою термінології англійських текстів економічної тематики, оскільки економіка міцно увійшла майже в усі сфери діяльності людини. На думку автора статті, саме терміни є основою спеціального перекладу та становлять найбільшу складність для перекладачів.

Під час перекладу економічних документів мета полягає в тому, щоб забезпечити максимальну точність з урахуванням різних економічних реалій у кожній країні. На думку автора статті, цього можна досягти тільки в тому разі, якщо знайти еквівалентні терміни. З'ясовано, що українська мова рясніє термінами, які з'явилися не так давно або були запозичені з англійської мови, а відповідні поняття або взагалі не існують, або формуються під впливом українських економічних реалій. У статті доводиться думка про те, що під час перекладу англійських економічних термінів необхідно перекладати поняття, які лежать у смисловій основі висловлювання, а не слова.

Зважаючи на полісемічність англійських слів, вони несподівано розкривають поняття, що лежить в основі їхнього застосування в економічному контексті. При цьому високо частотними є слова, які мають кілька варіантів перекладу залежно від контексту економічного тексту. Автор статті доводить, що найскладнішими для перекладу є терміни, які складаються з декількох слів і позначають одне поняття або явище економічної діяльності. Окремо взяті складові частини цих словосполучень зазвичай не становлять труднощів для перекладу, а використовуються для опису простих понять, які знають навіть нефахівці. Автор наголошує, що без глибоких знань економічної галузі прості, на перший погляд, словосполучення не можуть бути адекватно перекладені українською мовою без втрати свого смислового наповнення.

Ключові слова: економіка, контекст, поняття, словосполучення, термін.

The article is devoted to the problems of translating economic texts from English into Ukrainian, as well as to analyzing the difficulties faced by translators when working with English-language economic texts. The relevance of the study is due to the growing need to study the peculiarities of translating into Ukrainian the terminology of English-language economic texts, since economics has become a firm part of almost all spheres of human activity. According to the author of the article, it is the terms that are the basis of special translation and pose the greatest difficulty for translators.

When translating economic documents, the goal is to ensure maximum accuracy, taking into account the different economic realities in each country. According to the author, this can only be achieved if equivalent terms are found. It is found that the Ukrainian language is replete with terms that appeared not so long ago or were borrowed from English, and the corresponding concepts either do not exist at all or are formed under the influence of Ukrainian economic realities. The article argues that when translating English-language economic terms, it is necessary to translate the concepts that underlie the meaning of the expression, not the words.

Given the polysemous nature of English words, they unexpectedly reveal the concept underlying their use in an economic context. The most frequent words are those that have several translation options depending on the context of the economic text. The author of the article proves that the most difficult to translate are terms consisting of several words and denoting one concept or phenomenon of economic activity. The individual components of these phrases usually do not pose difficulties for translation, but are used to describe simple concepts that even non-specialists know. The author emphasizes that without an in-depth knowledge of the economic sector, simple, at first glance, phrases cannot be adequately translated into Ukrainian without losing their semantic content.

Key words: economy, context, concept, phrase, term.

Постановка проблеми. Нині спостерігається зростаючий інтерес з боку різних груп населення України до економіки, оскільки багато людей починають серйозно займатися малим і середнім бізнесом. Глобалізація посприяла появі необхідності у створенні життєздатної уніфікованої економічної структури в різних умовах, зокрема пандемії та воєнного стану. Цю мету не можна досягти без знання англійської мови як інструменту ділового спілкування, що найширше використовується в усьому світі.

Поєднання англійської мови та економіки є актуальним через те, що робить процес опанування ключовими знаннями нашого життя більш ефективним. Нові економічні моделі породили нові термінологічні системи та створили труднощі під час перекладу хвилі економічних текстів з-за кордону, які становлять особливий інтерес для лінгвістів і практиків. Ніколи ще економіка не розглядалася так широко: вона стала сьогодні наукою, яка охоплює і включає в себе багато інших наук. Економіка відображає різноманітні відносини між людьми, що склалися внаслідок обміну товарами протягом століть. Фінанси та банківська справа, фондові біржі та інвестиції, бізнес-інформатика, системи управління та багато іншого – це різні аспекти економічної діяльності.

З точки зору лінгвістики, кожна система має свою термінологічну структуру, яка може бути спільною для кількох систем одночасно. У результаті термінологія виходить на перший план як особливий лінгвістичний шар, що забезпечує ділове спілкування. Під час перекладу економічних документів мета полягає в тому, щоб забезпечити максимальну точність перекладу з урахуванням різних економічних реалій у кожній країні. Цього можна досягти тільки в тому разі, якщо знайти еквівалентні терміни. Це завдання не завжди просте, оскільки українська мова рясніє термінами, що з'явилися зовсім недавно або були запозичені з тієї самої англійської, а відповідні поняття або взагалі не існують, або формуються під впливом українських економічних реалій. З огляду на це, можна стверджувати, що абсолютно точно перекласти той чи інший термін практично неможливо, оскільки ситуація економічної діяльності в різних країнах різна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Увагу на перекладі економічних текстів зосереджують як українські, так і зарубіжні фахівці. Існує низка робіт присвячених дослідженню особливостей перекладу економічних текстів на українську мову з англійської [5; 7], німецької [10], грецької [8] та інших мов. Особливості

перекладу англійських запозичень в українській фінансово-економічній термінології розглядала Т. Дуднік [3]. Зі свого боку, О. Муравйова, Т. Кравцова та О. Обозна вивчали особливості перекладу фінансово-економічних термінів іншомовного походження [6]. І. Гумовська [2] розглядала дериваційні процеси правничої термінології в економічних текстах. Дослідження Л. Борсук [1] присвячені міжмовним впливам та іншомовним запозиченням в англійську термінологію банківського бізнесу. У розвідках О. Кобзар розглянуто основи економічного перекладу [4].

Попри низку робіт, присвячених різним аспектам перекладу економічних текстів та термінів, недостатньо вивченим залишається питання аналізу труднощів, з якими стикаються перекладачі під час відтворення англійського економічного тексту українською мовою.

Постановка завдання. Актуальність дослідження обумовлена зростаючою потребою у перекладі економічних текстів з англійської мови на українську, адже ця сфера діяльності міцно увійшла у життя майже кожного українця через необхідність пошуку шляхів відбудови нашої країни, тому люди намагаються розвивати малий та середній бізнес. Розвиток бізнесу вимагає контактів з міжнародними партнерами, а англійська мова – це інструмент ділового спілкування. З огляду на це, метою нашої розвідки є аналіз тих складнощів, з якими стикаються перекладачі під час відтворення англійських економічних текстів українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Без глибокого знання економічних процесів та їхніх особливостей в тій чи іншій країні, переклад термінів, що є основою будь-якого економічного тексту, так чи інакше буде неадекватним. Термін, як відомо, – це слово або словосполучення, що використовується для вираження поняття або опису предмета [12]. Тобто, термін може бути визначений і має свою дефініцію. Зі свого боку, дефініція – це словосполучення, що визначає поняття, яке позначається тим чи іншим терміном [13]. У цьому контексті доходимо висновку, що необхідно перекладати поняття, які лежать у смисловій основі висловлювання, а не слова. Цим висновком користуються всі без винятку професійні перекладачі. Однак складність перекладу економічних текстів полягає саме в тому, щоб дати точний переклад того чи іншого терміна, при цьому відмінності в поняттях не завжди призводять до однакового перекладу. Розглянемо, наприклад, термін «хедж». Він запозичений з англійської мови, оскільки точного аналога цьому економіч-

ному поняттю в українській мові не знайдено. Слово «хедж» у відомому англійському прислів'ї має значення «жива огорожа; перешкода»: «*A hedge between keeps friendship green*». Однак зовсім несподіваним чином розкривається поняття, що лежить в основі використання цього слова, в економічному контексті під час перекладу: *Hedging* – «хеджування – укладання термінових угод на продаж товарів або іноземної валюти із зазначенням фіксованих цін на товари чи валюту з метою уникнення цінового ризику» [9, с. 40]. Наступний приклад: слово «ліквід». Первісне значення цього слова – «рідкий». В економіці останнім часом значного поширення набули терміни «ліквідний» та «ліквідність», які описують зовсім інше поняття, а саме: *Liquidity* – «ліквідність – здатність активу швидко та без перешкод бути обміненим на гроші або на будь-який інший засіб платежу, або ж бути використаним в якості такого засобу» [9, с. 49].

З практичного досвіду відомо, що найскладнішими для перекладу є терміни, які складаються з декількох слів і позначають одне поняття або явище економічної діяльності. Взяті окремо складові частини цих словосполучень зазвичай не становлять труднощів для перекладу, а використовуються для опису простих понять, які знають навіть нефахівці. Частотність вживання цих слів настільки висока, що вони створюють певні труднощі, особливо під час усного перекладу, якщо перекладач недостатньо кваліфікований або не володіє глибокими знаннями в галузі економіки. Наприклад, у словниках існує безліч словосполучень із тлумаченням замість перекладу. Наведемо деякі з них, що мають практичний інтерес.

Built-in stability – вмонтована стабільність – «явище притаманне фіскальній недискреційній політиці автоматичної стабілізації, що здійснюється за допомогою податків. Воно полягає в тому, що податкові надходження змінюються в тому ж напрямку, що й обсяги валового національного (або валового внутрішнього) продукту, і бюджетні дефіцити (або надлишки), які виникають під час занепадів (або зростань), допомагають їх подолати; зростання обсягу податкових надходжень сприятиме зниженню рівня безробіття під час зростання інфляції через механізм автоматичної стабілізації. Вмонтована стабільність зменшує рівень негативного впливу на економіку від змін ВВП, але не ліквідує їх» [9, с. 14];

Command economy – командна або командно-адміністративна економіка – «тип економічної системи, у якій власність на засоби виробництва належить державі, а всі виробничі, розподільчі

та споживчі процеси здійснюються через механізм централізованого планування і контролю; командна економіка є антиподом ринкового господарювання» [9, с. 18];

Economy of participation – економіка участі – «сукупність характеристик трансформації відносин власності і процесів в організації праці та управлінні виробництвом. Існують три форми економіки участі: участь у прибутку, участь у власності та участь в управлінні підприємством; один з прикладів еволюційного впливу соціального фактору на економічну владу» [9, с. 29];

Reserve ratio – резервна норма – «розмір обов'язкових резервів, який комерційний банк повинен тримати в Центральному банку на випадок відшкодування збитків вкладникам у разі його банкрутства; визначення норми обов'язкових резервів – один із методів грошово-кредитної політики, що може збільшувати або зменшувати обсяг грошової маси в обігу» [9, с. 69].

У словнику «Collins COBUILD Business Vocabulary in Practice» [13] знаходимо такі приклади:

Accrued dividend – дивіденд, який ще не оголошено і не виплачено, але який фактично існує і враховується;

Accumulative dividend – кумулятивний (накопичуваний) дивіденд, який не був виплачений вчасно, перетворився на пасив компанії і має бути розподілений у майбутньому;

Acid-test ratio – відношення поточних активів компанії мінус запаси і незавершене виробництво до поточних пасивів: показник фінансового стану компанії (буквально: коефіцієнт лакмусового папірця); водночас автор словника робить посилання на споріднені економічні поняття: «*current assets, current liabilities, current ratio, quick ratio*» [13].

Очевидно, що без поглибленого знання предмета економіки або без наявності тлумачного словника такі, здавалося б, прості, на перший погляд, словосполучення не можуть бути адекватно перекладені українською мовою без втрати свого смислового наповнення.

Використання понять, що позначають співвідношення, пропорції та показники в англійській економічній літературі, представляє особливі труднощі під час перекладу українською мовою, почасти тому, що не всі показники економічної діяльності застосовуються однаково в нашій країні та за кордоном, тому ця категорія мовних одиниць природним чином відокремлена від інших. Такі терміни, крім перекладу, «майже завжди мають додаткові роз'яснення:

current ratio – коефіцієнт ліквідності;

quick ratio – коефіцієнт критичної оцінки ліквідності;

profit margin ratio – коефіцієнт прибутковості;

earnings per share ratio – коефіцієнт доходу в розрахунку на акцію;

price/earnings ratio – відношення ринкової ціни акції до чистого прибутку компанії в розрахунку на акцію;

debt/equity ratio – відношення заборгованості до власного капіталу компанії;

market-to-book ratio – відношення ринкової ціни акції до її бухгалтерської оцінки (за сумою активів за мінусом зобов'язань), і багато інших термінів» [11].

Слід зауважити, що труднощі перекладу цих термінів виникають, насамперед, через недостатні знання економічної галузі, а не як результат незнання англійської мови.

Високу частотність уживання мають «слова, які мають кілька варіантів перекладу залежно від контексту: *accompanying, accrue, acquire, affairs, afford, annum, brighten, conviction, deductible, merely, obey, publicly, refer, retire, secrecy, superior, surrender, swing* та ін. Необхідно відзначити і складно-складові терміни, що становлять труднощі під час перекладу з огляду на свою специфіку: *blanket mortgages, bracket, call features, call provision, collateral trust bond, debentures, deep-discount bonds, floating-rate bonds, funded debt, income bonds, indenture, junk bonds, mezzanine financing, rebound, redeem, sinking funds, trust deed* та багато інших» [12]. Аналізуючи ці терміни, можна дійти висновку, що ці мовні одиниці позначені як специфічні терміни саме сектору економіки, а відтак збільшують складність перекладу українською мовою.

Дослідження та практика в галузі перекладу економічних документів проводяться не лише в Україні, а й за кордоном. Як вже згадувалося раніше, глобалізація відбувається повсюдно, а англійська мова є основним інструментом ділового спілкування. До теперішнього часу з'явилося безліч словників, покликаних допомогти

в досягненні цієї мети. Вивчення таких словників виявляє безліч прикладів фраз термінологічного характеру, які потребують адекватного пояснення, як-от «*Collins Cobuild Business Vocabulary in Practice*». Автори цього словника помістили в розділ «Business & Businesses» «слова та фрази, які важко зрозуміти та нерозуміння яких може призвести до порушення комунікації, як-от: *boom-bust cycle, bull market, bubble, bear market*» та ін. У словнику наводяться також приклади вживання цих слів та словосполучень у контекстах, наприклад: «*City analysts describe emerging markets as bubble economies. We are on the edge of a bear market in technology shares. Economic boom set to run for years*» [13, с. 25].

Причина, через яку терміни детально описані в прикладах, полягає в їхньому вузькому застосуванні. Як уже згадувалося, економіка – це наука, яка охоплює велику кількість суміжних і несуміжних галузей. З огляду на це, в статті представлено здебільшого напрям, пов'язаний із труднощами перекладу відповідної термінології. Однак слід зазначити, що цей напрям є лише невеликою ланкою в ланцюзі взаємодій, які представляють економічне життя загалом, і що економічне життя постійно змінюється та вдосконалюється, що, зі свого боку, змінює термінологію, характерну для цих змін, а тому призводить до постійно зростаючих труднощів перекладу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Труднощі перекладу англійських текстів економічної тематики пов'язані не з недостатнім володінням мовою, а, у першу чергу, зі специфікою економічної термінології та відсутністю глибоких економічних знань перекладачів у галузі економіки. Основні складнощі під час перекладу англійських економічних текстів полягають у полісемічності економічних термінів та у перекладі словосполучень, що позначають економічні феномени.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у виявленні способів перекладу словосполучень, що трапляються в текстах економічної тематики, на українську мову.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борсук Л. Ф. Міжмовні впливи та іншомовні запозичення в англійську термінологію банківського бізнесу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2014. Вип. 46. С. 59–41.
2. Гумовська І. Дериваційні процеси правничої термінології в економічних текстах. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мовознавство*. 2000. С. 99–104.
3. Дуднік Т. Англійські запозичення в українській фінансово-економічній термінології та особливості їх перекладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон, 2013. № 20. С. 245–248.

4. Кобзар О. І. Основи економічного перекладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Перекладознавство та міжкультурна комунікація*. 2016. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvxdupmk_2016_1_3
5. Ланова О. В., Каплун С. Д. Переклад спеціальної лексики сфери економіки з англійської мови на українську. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. Одеса, 2010. № 10. С. 47–52.
6. Муравйова О. М., Кравцова Т. А., Обозна О. В. Особливості перекладу фінансово-економічних термінів іншомовного походження. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. Київ, 2013. № 2 (1). С. 246–253.
7. Савицька Л. В. Особливості перекладу англійських економічних термінів українською мовою. *Лінгвістичні дослідження*. 2013. Вип. 35. С. 252–257.
8. Столярова А. А. Структурно-семантичні особливості новогрецьких економічних термінів. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2013. Вип. 23. С. 395–402.
9. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дідактичний довідник [Вид. 2–ге, випр.]. Кіровоград: видавець Лисенко В. Ф., 2015. 130 с.
10. Яслинська К. М. Деякі особливості перекладу фінансово-економічних текстів. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2017. Вип. 75(3). С. 191–193.
11. McGraw-Hill Primis. *Fundamentals of Corporate Finance, Sixth Edition, Alternate Edition*, Ross et al. 2003. 922 p.
12. Roberts M. *English for Economics in higher education studies*. Reading: Garnet Education. 2012.
13. Sue Robbins. *CollinsCobuild Business Vocabulary in Practice*. HarperCollins Publishers, Glasgow, 2005. 248 p.

УДК 81'367.355.1-116

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.28.2.24>

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ КИТАЙСЬКИХ БЕЗПІДМЕТОВИХ РЕЧЕНЬ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

THE SPECIFICS OF TRANSLATING CHINESE NON-SUBJECT SENTENCES INTO ENGLISH

Война М.О.,

orcid.org/0000-0002-0447-7928

кандидат філологічних наук,

асистент кафедри мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії

Навчально-наукового інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Статтю присвячено аналізу та способам перекладу англійською мовою специфічного типу речення у сучасній китайській мові, а саме безпідметового речення. Безпідметове речення – це термін на позначення різновиду не суб'єктно-предикативного речення у граматиці сучасної китайської мови, що характеризується відсутністю підмета. Функція даного типу речення полягає у тому, щоб описати дію, зміну стану чи ситуації, а не вказати на безпосереднього виконавця дії. Безпідметове речення слід відрізнити від суб'єктно-предикативного з опущеним підметом, чи таким, що мається на увазі. Неповні суб'єктно-предикативні речення не можуть сповна виражати думку поза контекстом чи мовленнєвою ситуацією, в той час як сенс безпідметового речення не залежить від цих умов. Відтак, проблема розрізнення та перекладу таких речень викликає певні труднощі і вимагає ґрунтовних знань з граматики і синтаксису китайської мови. Дослідники та перекладачі пропонують ряд дієвих перекладацьких стратегій та технік, покликаних компенсувати всі відмінності між мовою оригіналу та мовою перекладу та трансформувати речення в найбільш ефективний спосіб, дотримуючись вимог адекватності та повноцінності перекладу. Оскільки китайська та англійська мова належать до різного морфологічного типу, основні відмінності лежать в межах паратаксису та гіпотаксису. Підмет в китайській мові часто може бути не виражений як синтаксично, так і прагматично, в той час як у англійській мові підмет є обов'язковим і часто «керує» всім реченням. Відтворення нормативної граматичної структури англійського речення має починатися з компенсації підмета, і тут існує кілька варіантів, починаючи від використання формального підмета, ввідної конструкції, до прямого використання займенників чи іменників. Структурно-граматичний тип речення, притаманна йому модальність, контекст та мовленнєва ситуація – все це слід зауважувати у процесі китайсько-англійського перекладу безпідметових речень.

Ключові слова: синтаксис, китайська мова, англійська мова, переклад, безпідметове речення.